

Милан Никодијевић

ГОДИНА, КАО НА ФИЛМУ

Српски филм у 2009.

Радује чињеница да је у климавој српској кинематографији, која углавном функционише помоћу штапа и канапа, за годину дана произведено и приказано петнаест играних филмова. Додамо ли и податак да је још десетак дела у фази снимања и постпродукције и да се њихове премијере очекују до краја 2009. или почетком следеће године, онда бројка досеже до двадесет пет филмова. Таквом продукцијом не може се похвалити ниједна од кинематографија земаља које су настале распадом бивше СФРЈ. А са њима се, реално, у том погледу једино и можемо упоређивати.

Ове године је снимљено више филмова него претходне. Рекли бисмо да је реч о озбиљнијој продукцији, са неколико остварења изразитог квалитета.

Овогодишња српска филмска продукција обилује интригантним филмовима. Дrame, савремене и оне из недавне смутне прошлости, још увек су потентна тема и изазов ауторима различитих генерација. Таквих филмова има највише али су видљиви и отклони ка нетипичним жанровима за српску кинематографију као што су хорор (*Зона мртвих*), документарно-играни филм (*Београдски фанџом, Хиџина помоћ*) бескомпромисни ауторски филм (*Срце је мудрих у кући жалосџи*) или инцидентна провокација (*Живот и смрт њорно банде*).

Своје прве дугометражне филмове реализовали су Владимир Перишић (*Обични људи*), Марко Новаковић (*Неко ме иџак чека*), Милош Пушић (*Јесен у мојој улици*), Марин Малешевић (*Срце је мудрих у кући жалосџи*), Јован Тодоровић (*Београдски фанџом*), Дарко Лунгулов (*Та-*

мо и овде), Младен Ђорђевић (*Животи и смрти порно банде*), Милан Коњевић и Милан Годоровић (*Зона мртвих*), Владимир Паскаљевић (*Ђавоља варош*), Горан Радовановић (*Хиџина помоћ*). Ако додамо и радове већ афирмисаних и потврђених аутора, Срђана Драгојевића (*Свети Георгије убива аждаху*) и Мирослава Момчиловића (*Чекај ме, ја сигурно нећу доћи*), те већ ветерана (?) Горана Марковића (*Турнеја*) и Горана Паскаљевића (*Медени месец*), као и филмове који су у завршној фази а потписују их Срђан Кољевић (*Жена са сломљеним носем*), Срђан Карановић (*Беса*) и филмски дебитант Ђорђе Балашевић (*Као рани мраз*), слика о шареноликој генерацијској заступљености српских филмских аутора у овој години биће комплетирана.

Тематски, проговориће млади аутори, између осталог, и о праву на избор, као Марко Новаковић у *Неко ме ипак чека*, о лудилу које у појединим главама изазива рат, као Владимир Перишић у *Обичним људима*, уздижући причу на универзални ниво, не навијајући ни за „наше” ни за „њихове”; још једном о Београду данас кроз све његове архетипске ликове и ситуације (који су, нажалост, сурова свакодневица), као Владимир Паскаљевић у *Ђавољој вароши*, док ће Горан Марковић препознатљиве ликове ставити у миље недавне историје бешчашћа на овим просторима, причајући у *Турнеји* причу о глумцима и рату.

Обимом продукције и донетима које су остварили, три филма могу да осликају стање у српској кинематографији у протеклој години. Један је имао енормно висок буџет за услове у Србији, други се уклопио у просечну цену филма на овим просторима, док је трећи рађен као low budget пројекат. Избор је, дакако, субјективан.

Габаритом продукције, ценом од 4.500.000 евра, респектабилном глумачком и ауторском екипом и хипотеком понајбољег драмског текста Душана Ковачевића, највећу, не само медијску пажњу, завредило је остварење *Свети Георгије убива аждаху*, Срђана Драгојевића. Годинама најављиван, темељно припреман, неубичајено дуго и богато реализован и нестрпљиво очекиван, овај Драгојевићев искорак у даљу српску историју није славно прошао ни код публике ни код критике. Биланс на благајнама је испод очекиваног а најчешћа замерка стручне јавности тицала се транспоновања позоришног комада у филмски језик, које је, као и екранизација књижевног дела, работа скопчана са многим замкама. Више се говорило о великом буџету *Светиоџ Георгија*, добијању дела државног новца без конкурса, грађењу читавог села на коме је филм сниман, неисплаћеним хонорарима, него што су промишљани естетски донети филма. Злурадо је коментарисана евидентна незаинтересованост иностраног тржишта за овакву врсту филма, да би све кулминирало фарсичним изгласавањем нашег представни-

ка за Оскара, када *Аждаха*, тек после „пресуде” саме Америчке академије за филм да дело које конкурише за најбољи филм ван енглеког говорног подручја мора бити већински на матерњем језику, „побеђује” филм *Тамо и овде* и добија визу за „светско првенство у филму”, на коме ће, као и многи наши ранији представници, бити изразити аутсајдер.

Свака врста писања има лични печат а Мирослав Момчиловић јесте, пре свега, сценариста који режира своје филмове. Творећи *Чекај ме, ја сигурно нећу доћи* као још један љубавни филм у најбољем смислу те синтагме, Момчиловић суптилним филмским језиком прича, у ствари, причу о сликама душе живописних ликова „мале земље на брдовитом Балкану”, коју је (о зар се и то може !) задесила и транзиција. Редитељ Момчиловић професионално је испоштовао сценаристу Мирослава, доводећи пажљиво изабрану и вођену глумачку екипу у идеалан баланс, стављајући, тако, у крупни план нешто што се покадаштво и заборави у филмском свету. Живот. Ту, око нас. И љубав. И љубавну патњу. На истом месту. Општа тема са личним печатом. Дубок, емотиван и духовит филм који комуницира и са публиком и са критиком (на неколико филмских фестивала награде критике и публике су се поклопиле, што се ретко дешава).

Срце је мудрих у кући жалосћи, Марина Малешевића нема такву врсту комуникације са аудиторијумом. Овај филм је херметичан, вишеслојан, тежи за дешифровање, али пун поетских вредности. Реализован у продукцији Кино клуба Нови Сад, Малешевићев филм је унеколико парадигматичан пример виталности српске кинематографије. Остварен минималним средствима, готово без помоћи заједнице и кинематографских фондова овај, само по буџету, „мали” филм може да послужи као путоказ младим ауторима како добре идеје, љубав и професионални однос према послу могу да надвладају акутну беспарицу у српској кинематографији, комшијско-родбинско-partiјско-пријатељске односе у расподели средстава и пословично немаран однос према дебитантским остварењима.

Али, оставимо по страни све наведене чињенице. Оно најважније, оно због чега се, коначно, и снимају филмови јесте контакт са публиком. Биоскопски живот филма. Ако на тренутак заборавимо непријатну чињеницу да у Србији има све мање биоскопа, ипак остаје питање како у преосталим приказивати домаће филмове ако нису на филмској траци. *Срце је мудрих у кући жалосћи* рађен је електронском техником као и *Неко ме ипак чека*, Марка Новаковића и *Јесен у мојој улици*, Милоша Пушића. Сва тројица су дебитанти, сва три филма су овенчана наградама на летњим филмским фестивалима, сва три продуцента желе да им се филм врти и у то мало биоскопа што је преостало у Србији. То би им свима била макар и симболична компензација за велике

напоре које су младе екипе уложиле у њихову реализацију. И могућност да се домаћи филм нађе пред биоскопском публиком. А то нам је, држим, свима циљ. Помоћ Министарства културе или Филмског центра Србије у пребацивању ових дела на филмску траку била би више од простог давања новца. То спада у домен културне политике.

Српски филм 2009. године у великој мери финансиран је из разних републичких, покрајинских и градских фондова (истина, мање него у годинама када није било глобалне економске кризе) кроз конкурсе, који су, као и увек, били предмет великих похвала (мањине која је добила средства) и још већих покуда (велике већине која је остала у бубњу) кроз оптужбе о намештаљкама, клановима, партијској (не)подобности итд... Последњи подаци до којих се може доћи говоре да је у 2008. години, на последњем конкурсима Филмског центра Србије за суфинансирање играних пројеката, подржано њих девет са укупно 172 милиона динара. Од тога је 75,7 милиона исплаћено 2008. а остатак од 96,3 милиона 2009, у распону од 3 до 25 милиона по пројекту. Неки од филмова поменутих у овом тексту користили су ова средства, али је, чини се, упутније поменути пројекте који су та средства добили а још су у фази реализације, тако да ће бити предмет разматрања у следећој или следећим годинама. То су: *Бели, бели свети* Олега Новковића, *Како су ме украли Немци*, Милоша Радивојевића, *Ајрил у Београду*, Бојана Вулетића, *Нейријашељ*, Дејана Зечевића, *Травелашор*, Душана Милића, *Кушија*, Андријане Стојковић, *Тилва Рош*, Николе Лежајића, *Прахово – Лас Веџас*, Драгана Николића, *Нигде*, Предрага Велиновића.

Година за нама показала је још једном да су и садашњост и будућност филмске производње у копродукцијама, посебно оним регионалним, као и да је РТС све мање заинтересован за партиципирање у пројектима који се раде ван Јавног сервиса, окрећући се својим играним форматима (*Неко ме ипак чека*, *Рањени орао*). С друге стране, наши продуценти немају ни храбрости а, поштено, ни могућности да сопственим средствима затварају финансијске конструкције пројеката, те и не крећу у њих док не обезбеде већинску помоћ поменутих фондова. Уза све то, као што је већ речено, тржиште готово да и не постоји. Круг се, тако, затвара...

Но... *Обични људи* приказани су у Кану и победили у Сарајеву... *Хиџина помоћ* представљала нас је у Монреалу... *Јесен у мојој улици* била је у такмичарском програму Сарајевског фестивала... *Животи и смрти јорно банде* у Кореји... Нови филм Горана Паскаљевића *Медени месец* у Венецији и Торонту... *Ђавоља варош* у Монреалу а спрема се за Ротердам...

Ситуација је, дакле, парадоксална. У тренутку када се биоскопи затварају а они малобројни који су преживели бележе пад посете, ка-

да глобална економска криза тресе све, па и нашу слабашну кинематографију, када се пројекти споро, тешко или никако „пакују”, у Србији је, последњих годину дана, реализовано готово двадесет пет филмова. Свети Георгије транзиције није убио српску филмску аждаху, слабашну али жилаву.